

Fjodora Dostojevskas romāns “Brāļi Karamazovi” (1880)

Temats: Ģimene un tikumība.

Tēma: Trīs brāļu sarežģītās attiecības, viņu dažādās reliģiskās pārliecības un dilemmas.

Problemātika

Ģimenes disfunkcionalitāte. Grāmatā īpaši tiek izceltas komplicētās Karamazovu ģimenes attiecības un īpatnības. Trīs brāļi – Dmitrijs, Ivans un Aleksejs ar savu tēvu Fjodoru kopā ir cieši saistīti, tomēr viņu specifisko raksturu, dzīves skatījumu un reliģisko uzskatu ietekmē, savstarpējās attiecības ir ļoti sarežģītas, konfliktu piepildītas.

Reliģiskais konflikts, pārdomas. Romānā izcelti jautājumi par reliģijas ietekmi, tā vietu sabiedrībā, kā arī bezdievību. Daži tēli grāmatā, īpaši Ivans Karamazovs, izsaka skeptiskas pārdomas par Dievu, krietnajām dzīves sāpēm un ciešanām, kā arī cilvēka lomu pasaules kārtībā.

Cilvēka pašapziņa. Grāmatā tiek daudz un spilgti aprakstīta cilvēka daba attiecībā uz viņa dzīves izvēlēm un veikto izvēļu seku pieņemšanu. Piemēram, Aleksejs ir taisnīgs, reliģisks, visu būtņu mīlošs un gluži vienkārši apzinīgs, turpretī viņa brālim Dmitrijam ar savu iekšējo pašapziņu iet smagi. Līdzīgi kā savs tēvs, viņš ir nekontrolējams un viņam patīk dzīvot kaislīgi, kā visa rezultātā viņš bieži vien pārdzīvo savu rīcību.

Tēli

- ***Fjodors Pavlovičs Karamazovs*** – tēvs brāļiem Karamazoviem. Lai gan turīgs zemes īpašnieks, kurš spējis sapelnīt nozīmīgu kapitālu, viņš ir izvirtīgs un izlaidīgs. Arī savtīgs, bet vēl jo vairāk bezatbildīgs. Viņa nelabā daba krietni ietekmē viņa dēlu dzīves.
- ***Dmitrijs (Mitja) Fjodorovičs Karamazovs*** – vecākais no Karamazovu dēliem. Viņa raksturs ir līdzīgākais savam tēvam – kaislīgs un impulsīvs, neapdomāti ļaujas savām vēlmēm. Viņš ir galvenais apsūdzētais sava tēva nāvē, kas lielā mērā veicina sižeta spriedzi.

- **Ivans Fjodorovičs Karamazovs** – otrs vecākais Karamazovu dēls. Ivans ir intelektuālis un ateists. Viņš moka visdažādākie jautājumi par Dieva eksistenci un morāli, kuri ar laiku viņu noved absolūtā histērijā un eksistenciālā krīzē.
- **Aleksejs (Aļoša) Fjodorovičs Karamazovs** – jaunākais no Karamazovu dēliem. Aleksejs ir jauns mūks, kurš ir ļoti reliģiozs un kopumā pozitīvs, uzticams cilvēks, kurš ir kā kontrasts saviem brāļiem. Visi viņu ļoti ciena un mīl, un gandrīz katrs tēls ir pie viņa vērsies meklēt atbalstu, jo viņa viedoklis tiek augsti vērtēts.
- **Pāvels Fjodorovičs Smerdjakovs** – Fjodora Karamazova ārļaulības dēls, bet pastāv arī baumas, ka īstais dēls. Viņš kalpo Fjedoram par pavāru, ir neticami godīgs, bet tomēr viņš ir sarežģīts un tumši noslēpumains tēls.
- **Grigorijs Vasiļjevičs** – uzticams Karamazovu ģimenes kalps. Grigorijs ir taisnīgs, uzņēmies audzināt katru no Karamazovu brāļiem, jo pats Fjodors Pavlovičs gluži vienaldzīgi atteicās par viņiem rūpēties. Viņam ir izšķiroša loma stāstā, kas īpaši saistīta ar slepkavības lietu.
- **Katerina (Katja) Ivanovna Verhovceva** – lepna un kaislīga sieviete, saderinājusies ar Dmitriju. Katja ir diez gan emocionāla un viņai pašai nav skaidra sava mīlestība, kā arī viņa izjūt greizsirdību attiecībā pret Dmitriju un Grušenko.
- **Agrafena (Grušenka, arī Gruša) Aleksandrovna Svetlova** – vilinoša un neparedzama sieviete, kura kļūst par galveno Karamazovu ģimenes, precīzāk, Dmitrija un Fjodora emocionālo satricinājumu, savu neskaidro nodomu ietekmē.
- **Tēvs Zosima** – Alekseja garīgais mentors un skolotājs. Ļoti gudrs vecākais klostera tēvs, kuru visi apbrīno un gatavi visam, lai gūtu viņa svētību un padomu. Viņš tiešām ir īpatnējs tēls, kuru pat Aleksejs dievina un pret kuru viņš izjūt neaptverami daudz cieņu un mīlestību.
- **Mihails Osipovičs Rakitins** – klostera seminārists un sociālistu rakstnieks. Viņam nepatīk Karamazovi un viņš raksturo brāļus kā sensuālistus, naudas grābējus un svētos muļķus. Lai gan viņam ir zināms plašs cilvēku loks un viņš daudz zina par cilvēkiem ciemā, kopumā ar neko labu neizceļas, ir ļoti egoistisks un skaudīgs.
- **dažādi ciema ļaudis, skolēni, ierēdņi, nozieguma liecinieki u.c.**

Sīžets

Romāns sākas ar padziļinātu stāstījumu par Karamazovu ģimeni, katra brāļa bērnību un izaugsmi bez vecākiem, kā arī par pašu tēvu Fjodoru Pavloviču Karamazovu. Stāstam turpinoties, kad brāļi jau ir gados divdesmit, daudz uzzinām par viņu īpatnībām – Dmitrija kaislīgo dabu un tieksmi pēc īslaicīgiem priekiem, Ivana intelektu un filozofiskajiem apsvērumiem, biežāk mokošajiem, par Dievu un morāli, Alekseja pozitīvo raksturu, dzīvi klosterī, viņa mīlestību pret visu un visiem. Ivans vēlās ņemt par sievu sava brāļa Dmitrija mīļoto Katerinu Ivanovnu, turklāt Dmitrijs to arī atļauj, jo viņš ir ieķēries kādā citā – Grušenkā, taču šeit veidojas visdažādākie sarežģījumi, jo viņu iekārojuši gan dēls, gan tēvs. Grušenka savos nodomos nav konkrēta un uztver abus mīlniekus gluži kā rotaļu un ilgi, saasinoties attiecībām ģimenē, abi izmisīgi dara visu, lai piesaistītu viņas interesi. Dmitrijs uz savu tēvu ir saniknots, jo viņš apzinās, ka Grušenka pie viņa varētu vērsties tikai viņa bagātības dēļ, un tiešām vēlas sava tēva nāvi, par ko zina pat viss ciems. Arī pats Ivans dziļi sirdī to vēlas, jo viņš negrib, lai tēvs visu kapitālu atvēl Grušenkai, jo ir zināms, ka tēva nāves gadījumā, katram dēlam pienāktos aptuveni četrdesmit tūkstoši rubļu. Sīžetam ritot, tiešām nonākam pie Fjodora Pavloviča nāves, un tiek uzsākts tiesas process pret Dmitriju.

Citāti

- *“jo viss ir kā okeāns, viss plūst un ir blakus un, ja jūs tam pieskaraties vienā vietā, tas atbalsosies otrā pasaules galā”*

Viena no daudzām Dostojevskas atziņām, viena, kas grāmatā ir ļoti nozīmīga, kuru izvēlējos, jo pats nereti aizdomājos par milzīgo ķēdes efektu mūsu izvēļu ietekmē, kas rezonē daudz tālāk par mūsu tuvāko apkārtni nekā apzināmies.

- *“Tev, savukārt, jāstrādā kopuma labā, jāīrējas nākotnes dēļ. Nekad nemeklē atlīdzību, jo tev jau ir lielisks atalgojums uz šīs zemes: tavš garīgais prieks, ko iegūst tikai taisnīgais”*

Brīnišķīga morāles mācība, kas mudina cilvēkus pārvarēt savas intereses, jo patiesi piepildījums un laime atrodama nesavtīgos, cienīgos darbos. Šī citāta būtība man mūžīgi būs svarīga, jo, manuprāt, nekas cilvēkam nevar būt svarīgāks, kā sava pašapziņa.

- *“Ziniet tad, ka nav nekā cildenāka, ne spēcīgāka, ne veselīgāka, ne vēlāk dzīvē noderīgāka par kādu labu atmiņu, īpaši tādu, kas nākusi no bērnības, no vecāku mājām”*

Šo sirsnīgo atziņu grāmatas beigās minēja mans iecienītākais no brāļiem – Aleksejs, kad viņš uz ilgu laiku atvadījās no sev tuvajiem ciema skolēniem, kas man šķita ļoti īpaši un arī aizkustināja, jo pats zinu, cik man tuvas un jaukas ir bērnības atmiņas.

Autora valodas īpatnības, raksturojums

Pirmkārt, slavenā Fjodora Dostojevska valoda patiešām ir bagāta, literāri sarežģīta un pilna ar filozofisko saturu. Tajā slēpjas un interpretējamas neskaitāmas dzīves mācības, reliģiskās ideoloģijas, kuras netiek tiešā skatījumā atklātas, bet caur sižetu un tēliem. Protams, autors izmanto simboliku, piemēram, tumsa un gaisma kā labais un ļaunais, taču ļoti interesants, uzskatīts koncepts par grāmatu kopumā ir “ikviena cilvēka” attēlojums caur brāļiem. Proti, Aleksejs ir dvēsele, Ivans ir intelekts un Dmitrijs ir kaislības. Savu dziļo un sarežģīto filozofiju un psiholoģiju autors ļoti daudz arī eksplīcē caur dialogiem un diskusijām, kuros bieži vien tēli prezentē ļoti emocionālus viedokļus. Dažreiz raksturīgi arī ir simboliski žesti, kas padara vārdus liekus. Proti, tā ir kā garīgā realitāte, kas atrodas ārpus vārda izpratnes. Kā piemēru var minēt brīdi grāmatā, kad visu mīlētais un Alekseja dvēseles gids – mūks Zosima dziļi paklanījās Dmitrijam, kas radīja dažos tēlos neizskaidrojamu efektu un izbrīnu par tā nozīmi. Zosima tikai vēlāk paskaidro, ka paklanījies, atzīstot savu apzināšanos par dziļajām ciešanām, ko Dmitrijs pārdzīvos.

Viedoklis, personīgās pārdomas

Izlasot Fjodora Dostojevskas romānu “Brāļi Karamazovi”, mans skatījums uz vairākiem dzīves aspektiem, pat dzīvi kopumā, būtiski tika ietekmēts. Grāmata ir bagāta ar filozofiju, turklāt mani dziļi iedvesmoja reliģiskās spekulācijas par ļaunumu un ciešanām, kā arī Dieva ietekmi sabiedrībā, taču galvenokārt cilvēka brīvo gribu un morālo atbildību.

Mani piesaistīja Ivana Karamazova izteiktās pārdomas Aleksejam par daudzo sāpju un ļaunuma pastāvēšanu, it īpaši bērnu mocīšanu pasaulē, kuru radījis mūsu labvēlīgais Dievs. Šāds izteikums man tiešām lika secināt, ka Sātans nevar neeksistēt, vien balstoties pēc fundamentālā koncepta – nav gaismas bez tumsas. Ne tikai Ivans, bet arī citi tēli prāto par Dieva nepieciešamību sabiedrībā, jo, kas izriet, ja cilvēce izdomātu atteikties no Dieva – to gluži vienkārši vajadzētu ieviest. Pirmkārt, bez Dieva valdītu visatļautība un, otrkārt, pienāk brīdis, kad jebkuram cilvēkam, labam vai ļaunam, rodas vajadzība pēc morāles un principiem. Man personīgi šī atziņa deva skaidrību manai pēdējā laika savādajai interesei par reliģiju. Taču vērtīgākais, ko, manuprāt, šī grāmata var iemācīt lasītājam, ir cilvēka pašapziņa un miers dvēselē. Katrs tēls kādā mērā mums iemāca šī koncepta svarīgumu. Mans secinājums ir šāds, piemēram, kā to romānā pierāda Dmitrijs un Aleksejs, ka cilvēks vai nu izvēlās vieglāko ceļu, bet pēc tam mokās ar savu iekšējo garu, vai izvēlās grūtāko, bet tomēr pareizo ceļu, un pēctam apzinās, ka ir veicis pareizo izvēli un viņa prāts ir mierīgs.

Tik daudz gudrību, tik daudz ko izzināt par cilvēka psihi un brīnīties. Sākumā, izlasot grāmatas aizmugurē “apbrīnojamākais romāns, kāds jebkad uzrakstīts”, biju skeptisks, bet jāatzīst, ka šie vārdi patiešām satur patiesību.